

2. Дембо Л. И. О принципах построения системы советского права / Л. И. Дембо // Советское государство право. – 1956. – № 8. – С. 88– 98.
3. Загальна теорія держави і права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / [М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. – Х. : Право, 2011. – 584 с.
4. Івчук Ю. Ю. Інститути трудового права / Ю. Ю. Івчук // Право і безпека. – 2003. – № 2– 3. – С. 80– 84.
5. Общетеоретическая юриспруденция : учебн. курс : учебн. / под ред. Ю. Н. Оборотова. – О. : Феникс, 2011. – 436 с.
6. Петров Д. Е. Отрасль права : автореф. дисс. на соиск. науч. степени кандидата юрид. наук со специальности 12.00.01 – теория и история государства и права ; история политических и правовых учений / Д. Е. Петров. – Саратов, 2001. – 22 с.

МЕЛЬНИЧУК О. С.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальнотеоретичної юриспруденції,
науковий співробітник науково-дослідної частини, кандидат юридичних наук

КОЛЕКТИВНІ СУБ'ЄКТИ МІСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ

Аналіз суб'єктного складу міської правової системи, зумовлений антропологізацією та плюралізацією правового розвитку, має виходити також на проблему формування колективних суб'єктів міського права, які є не лише носіями суб'єктивних прав, юридичних обов'язків та законних інтересів, але й виступають при цьому активними їх здійснювачами.

Вважаємо, що статусна підсистема міської правової систем об'єднує у собі три класи суб'єктів: індивідуальні (городяни), організації (що належать як до числа юридичних осіб приватного права, так і до числа юридичних осіб публічного права), колективні (територіальна громада міста).

При цьому слід зазначити, що базовим суб'єктом міського права, існування якого суттєво відрізняє міську правову систему від інших видів правових систем, є місто. Дійсно, проблематика нормативно-функціонального наповнення міського права безпосередньо пов'язується з правовим статусом міст, механізмом визнання правового становища міста, напрямками дії міського права й низкою інших. Усе це набуває особливої значущості в умовах розвитку держави і права, перерозподілу функціонального навантаження між центром і периферією сучасної держави. Саме правосуб'єктність міста є ключовою теоретичною проблемою, яка постає при розгляді кола суб'єктів міського права.

Водночас місто не є єдиним суб'єктом міського права в розрізі існування міської правової системи. Не менш важливе значення відіграють також інші суб'єкти, зокрема, важливо простежити, як співвідносяться між собою правові статуси територіальних громад з позицій міського права та муніципального права.

Зокрема, в українській літературі, присвяченій муніципальному праву, домінує структурний підхід до питання про територіальну громаду. Так, Є. В. Кулакова та А. С. Бречко пишуть: «територіальна громада — це сукупність фізичних осіб (громадян України, осіб без громадянства, іноземців), пов'язаних спільною територією постійного проживання (в селі, селищі, місті), які мають спільні соціально-культурні, економічні, професійні інтереси, а також мають право здійснювати місцеве самоврядування безпосередньо або через створені нею органи та мають можливість діяти на корпоративній основі задля вирішення загальних проблем». Схожі визначення пропонують й інші науковці: «територіальна громада — це сукупність громадян, об'єднаних певною територією, на якій вони проживають, які мають спільні інтереси у вирішенні питань, пов'язаних із проживанням на даній території, та які беруть активну участь у їх вирішенні» [1, с. 47]; з акцентом на правовий статус визначає територіальну громаду В. В. Кравченко: «це сукупність громадян України, котрі спільно проживають у міському чи сільському поселенні, мають колективні інтереси і визначений законом правовий статус» [2, с. 15]. Багато подібних визначень можна зустріти не лише на сторінках наукових журналів, а й у навчальній літературі.

Загалом такий підхід до розуміння територіальної громади можна назвати виправданим з огляду на його догматичність. Дійсно, на рівні конституційного та муніципального права має існувати чітка система ознак, властивостей та статусних характеристик територіальної громади для того, щоб можна було чітко її кваліфікувати. Водночас з точки зору теорії міського права наведені розуміння територіальної громади є дещо спрощеними та схематичними, оскільки вони не дають жодного уявлення про те, чому саме територіальна громада існує, у чому полягає зв'язок між жителями цієї громади (чому цей зв'язок взагалі існує?), як саме вона функціонує як автономна соціальна одиниця тощо.

Слід підкреслити, що містом, городянами та територіальною громадою міста коло суб'єктів міського права не обмежується. Міська правова система на основі формування спеціальних нормативів залучає до кола своїх суб'єктів також підприємців, різноманітні некомерційні об'єднання тощо. Діючи у межах правового простору того чи іншого міста, ці суб'єкти права вимушені брати до уваги ті правила й особливості правового регулювання, які характеризують його правову систему [3, с. 95–99].

Усе більшої ваги у сучасному міському праві набувають такі вторинні суб'єкти як міські агломерації — специфічні комплексні утворення,

які формуються на основі, як правило, одного великого міста та інших населених пунктів, що його оточують (так званих міст-супутників). Міські агломерації є сенс розглядати як прямий прояв тенденцій урбанізації сучасних суспільств. Так, за різними підрахунками, в Україні сформувалося від 18 до 50 міських агломерацій. М. Д. Лесечко при цьому наводить три основні риси міських агломерацій: територіальна близькість населених пунктів і наявність тенденцій до їх зростання в умовах близьких виробничих, трудових і культурно-побутових зв'язків; значно більш висока щільність населення у порівнянні з неагломерованими територіями; зменшення вільних територій, особливо у центрі агломерації [4, с. 48]. Деякі дослідники при цьому звертають увагу на ту обставину, що низка агломерацій в Україні, такі як Донецька, Запорізька, Київська, Кременчуцька та Криворізька, виходять навіть за межі обласного поділу [5, с. 238].

Отже, статусна характеристика міської правової системи передбачає розгляд її суб'єктного складу з позицій поєднання індивідуальних та колективних суб'єктів права. При цьому центральний елемент міської правової системи — місто — є відправною точкою в побудові системи правових нормативів, що утворюють нормативний елемент структури міської правової системи. Нормативна інституціоналізація міського права є, як видається, функцією його суб'єктної інституціоналізації.

Список використаних джерел

1. Алфьоров С. В. Територіальна громада: поняття, ознаки, проблеми функціонування в Україні / С. В. Алфьоров // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2013. – № 1. – С. 48. ; Кулакова Є. В. Щодо поняття та сутності територіальних громад / Є. В. Кулакова, А. С. Бречко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2014. – Вип. 25. – С. 47.
2. Кравченко В. В. Принципи формування компетенції місцевого самоврядування відповідно до міжнародних стандартів / В. В. Кравченко // Правничий вісник Університету «КРОК». – 2012. – № 13. – С. 15.
3. Мельничук О. С. Городская территориальная община как субъект городского права / О. С. Мельничук // Закон и жизнь. – 2014. – № 9/2 (273). – С. 95– 99.
4. Лесечко М. Д. Методологічні підходи до управління розселенням / М. Д. Лесечко // Регіональна політика України: наукові основи, методи, механізми : зб. наук. праць : за матер. доп. Міжнар. наук.-практ. конф., Львів, 21– 23 травня 1998 р. – Л., 1998. – Ч. III. – С. 48.
5. Зайченко М. Організаційні механізми врегулювання спільних інтересів територіальних громад агломерованих зон / М. Зайченко // Управління сучасним містом. – 2004. – № 10. – № 12 (16). – С. 238.